

УДК 658.155.26

<https://doi.org/10.31713/ve4202320>

JEL: G21

Нестеренко С. С. [1; ORCID ID: 0000-0001-9090-3470],

д.е.н., професор,

Рейнська В. Б. [2; ORCID ID: 0000-0002-3969-2054],

к.е.н., доцент,

Беседа Ю. О. [1; ORCID ID: 0009-0007-9927-3170],

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

¹ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

²Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА АНАЛІЗУ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Статтю присвячено аналізу та аудиту ефективності діяльності кредитних організацій і визначенню ролі різних джерел інформації у цьому процесі. Автори розглядають зовнішні та внутрішні джерела інформації, які використовуються для проведення аудиту та аналізу ризиків в банківському секторі.

В статті визначено п'ять груп інформаційних джерел: нормативно-правові, нормативно-планові, облікові, аналітичні та позаоблікові. Нормативно-правові джерела включають офіційні документи, що регулюють діяльність економічних суб'єктів, як-от кодекси, постанови та стандарти аудиту. Нормативно-планові джерела охоплюють усі види планів та внутрішні стандарти кредитних організацій.

Облікові джерела інформації включають бухгалтерські, управлінські, податкові та статистичні дані, які використовуються для підготовки та аудиту фінансової звітності кредитних організацій. Автори відзначають, що ці дані є ключовими для оцінки ефективності та аналізу ризиків.

Стаття також розглядає такі аналітичні інформаційні джерела, як аналітичні звіти та огляди щодо виконання вимог кредитних організацій. Позаоблікові джерела включають господарсько-правові акти, договори та рішення судових органів.

Особлива увага приділяється фінансовій звітності кредитних організацій як основному джерелу інформації для аналізу їх діяльності. Зазначено, що фінансова звітність надає інформацію щодо змін у фінансовому становищі, майні, ризиках та ефективності діяльності. Згідно зі стандартами бухгалтерського обліку, кожна кредитна організація зобов'язана складати річну бухгалтерську звітність.

Стаття визначає важливість різних джерел інформації у проведенні аудиту та аналізі ефективності діяльності кредитних організацій і вказує на їхню ключову роль у процесі прийняття управлінських рішень.

Ключові слова: аудит ефективності; інформаційне забезпечення; аналіз ризиків; кредитні організації.

Актуальність теми. Ефективність діяльності будь-якого економічного суб'єкта є оціночною характеристикою, яка визначає виникнення спеціальних критеріїв, методів і методик її оцінки. Важливість і необхідність оцінювання результативності діяльності підприємств спричинили розвиток контролю в цій галузі та виникнення аудиту ефективності. У сучасних умовах світова практика проведення аудиту характеризується тенденціями розширення його ролі не тільки як перевірки достовірності звітності, а й як аналітичного заходу, який містить додаткові консультаційні послуги, що, у свою чергу, сприяє розвитку таких послуг аудитора як аудит ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань забезпечення фінансової стабільності банківських установ присвячено праці вітчизняних та закордонних вчених: Т. М. Болгар, О. Б. Васильчишиної, М. І. Зубок, В. В. Коваленко, О. Є. Костюченко, Г. Дж. Шиназі, Б. В. Шпильового та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Огляд літературних джерел за темою дослідження виявив проблему обмеженості методичних розробок у сфері аудиту ефективності комерційних підприємств, а також відсутності таких у сфері аудиту ефективності кредитних організацій. Ця обставина підтверджує досить високий рівень актуальності проведеного дослідження.

Мета дослідження полягає у розвитку теоретико-методичного обґрунтування та розробці методики аудиту ефективності кредитних організацій, спрямованих на підвищення результативності фінансово-господарської діяльності на базі дослідження вітчизняного та зарубіжного досвіду проведення такого роду контрольних заходів.

Викладення основного матеріалу. Склад, зміст та якість інформації, яка долучається до аудиту та аналізу під час оцінки ефективності діяльності кредитних організацій, відіграє визначальну роль у результатах заходів [1]. Джерела інформації для проведення аудиту ефективності та аналізу ризиків кредитних організацій можна поділити на внутрішні та зовнішні [2]. Зовнішні джерела інформації, насамперед, формуються за рахунок нормативно-правової бази, що містить у собі дані щодо обліку, аналізу, контролю діяльності організації [3]. Внутрішні джерела інформації визначає внутрішньогосподарська управлінська, річна бухгалтерська, а також інша інформація про діяльність кредитної організації.

Сукупність інформаційних джерел аудиту ефективності

діяльності та аналізу ризиків кредитних організацій можна поділити на п'ять груп:

- нормативно-правові інформаційні джерела;
- нормативно-планові інформаційні джерела;
- облікові джерела інформації;
- аналітичні інформаційні джерела;
- позаоблікові інформаційні джерела.

Нормативно-правові інформаційні джерела містять офіційні документи, які регламентують діяльність економічних суб'єктів: кодекси, постанови, нормативну базу НБУ, стандарти аудиту та фінансової звітності та іншу нормативно-правову інформацію, що стосується діяльності кредитної організації [4].

До нормативно-планових джерел зараховують усі типи планів, які розробляють кредитні організації, а також нормативні матеріали та внутрішні стандарти, насамперед, щодо управління всіма видами ризику в цій сфері, а саме, стандарти, положення, які формують порядок виявлення ризиків, їх оцінку, процедури контрольних дій за результатами управління ризиками, а також механізм взаємодії органів з управління ризиками.

Облікові джерела інформації – це інформаційні джерела, які містять бухгалтерські, управлінські, податкові та статистичні дані, а саме будь-який паперовий або електронний документ, що свідчить про будь-які ділові або фінансові транзакції і формується для підготовки, перевірки та аудиту фінансової звітності організації кредитної організації. Серед таких документів можна виділити наказ про облікову політику економічного суб'єкта, первинні документи, реєстри обліку, усі види звітності. Головна роль в інформаційному забезпеченні аудиту ефективності та аналізу ризиків належить обліковим даним і звітності, в яких відображаються усі факти господарського життя та підсумки діяльності, що дає змогу оцінити її результативність. Дані статистичного обліку, що містять кількісну характеристику явищ і процесів, використовуються з метою глибшого дослідження і розуміння взаємозв'язку показників діяльності організації. Аналітичні інформаційні джерела, до яких належать аналітичні звіти та огляди щодо виконання вимог відповідними підрозділами кредитних організацій, дотримання встановлених нормативів та управління банківськими ризиками [5].

Позаоблікові джерела інформації формують документи, що регулюють діяльність кредитної організації, які не належать до вищезазначених груп. Сюди входять господарсько-правові акти: договори, угоди, рішення арбітражних і судових органів, технічні та

технологічні документи [6].

Варто сказати, що фінансова звітність кредитної організації містить у собі внутрішньоорганізаційні дані, які необхідні для здійснення керівництвом таких функцій: перша функція – це функція планування, друга функція – це функція регулювання здійснюваних в організації процесів діяльності, і, нарешті, третя функція – це функція контролю. Що стосується змісту, а також форми цих відомостей, то вони залежать від потреб менеджменту конкретної організації, але мають строго регламентований характер.

Фінансову звітність можна розглядати як зовнішню бухгалтерську звітність, яка містить у собі дані про всі зміни, що безпосередньо відбулися у фінансовому становищі кредитної організації, а також необхідні керівництву для прийняття оптимальних управлінських рішень економічного характеру.

Фінансова звітність кредитної організації є джерелом інформації для аналізу її діяльності. На основі показників звітності надається оцінка стану майна та його джерел, стану економічних нормативів, рівня ризиків, також на її основі визначається фінансова стійкість кредитної організації, її платоспроможність і ліквідність, і загалом ефективність діяльності [7], і з цим не можна не погодитися.

Згідно зі стандартами бухгалтерського обліку, кожна кредитна організація зобов'язана складати фінансову звітність за підсумками звітного періоду. Найбільший інтерес для зацікавлених сторін становить річна бухгалтерська звітність, яка містить відомості про результати фінансової діяльності банку за підсумками календарного року.

Бухгалтерський баланс виступає основною інформаційною формою річної звітності кредитної організації, яка складається станом на перше січня календарного року. Дані в балансі відображаються на перше січня поточного року, а також відповідну дату минулого звітного періоду. Складання балансу відбувається на підставі розроблювальної таблиці, в якій наведено групування активів і пасивів відповідно до номерів балансових рахунків, на яких вони обліковуються.

Роль бухгалтерського балансу у фінансовій звітності організації велика. Ця форма є засобом оцінки фінансового становища будь-якої організації. Бухгалтерський баланс показує інформацію про розподіл фінансових ресурсів, наявних у кредитної організації, фінансовий стан, про рух її капіталу [8].

Бухгалтерський баланс фахівці розглядають зазвичай з погляду

головного аналітичного документа, що використовується з метою аналізу ефективності діяльності кредитної організації. За рахунок нього, поряд з аналізом статей балансу, здійснюється також і обчислення всіляких коефіцієнтів, які безпосередньо визначають співвідношення тих чи інших фінансових показників. Однак бухгалтерський баланс не виступає як одне єдине інформаційне джерело. Кредитні організації досить активно використовують різні інформаційно-аналітичні показники, і вони можуть бути згруповані між собою.

Звіт про фінансові результати. Це форма звітності кредитної організації, яка складається за період на основі розроблювальної таблиці і за всіма значеннями показників має відповідати квартальному (піврічному) звіту про фінансові результати. У звіті відомості про доходи, витрати і фінансові результати подано за минулий і поточний звітний періоди.

Цей звіт важливий фахівцям з погляду напрямів функціонування та подальшого розвитку кредитної організації, дає змогу взаємопов'язати державне регулювання з параметрами внутрішньобанківського контролю та аналізу. Крім цього, формує стійке розуміння дотримання встановлених НБУ нормативів під час управління фінансовою стійкістю, а також дає змогу керівним структурам кредитної організації визначати політику діяльності з погляду прибутковості операційних процесів.

Пояснення до бухгалтерського балансу та звіту про фінансові результати використовуються фахівцями щодо:

- здатності кредитної організації продовжувати безперервно свою діяльність в осяжному майбутньому,
- встановленого рівня достатності власного капіталу для покриття найбільш ризикових операцій,
- обов'язкових показників фінансового важеля і нормативів ліквідності короткострокового характеру такого роду організацій,
- руху грошових потоків.

Річна бухгалтерська звітність кредитної організації підлягає обов'язковому аудиту. Отже, роль бухгалтерської звітності зводиться насамперед до того, що вона є джерелом інформації для проведення аналізу та оцінки стану майна кредитної організації та її джерел, оцінки ефективності діяльності. Тобто бухгалтерська звітність дає змогу виявляти тенденції розвитку такого роду організацій. Бухгалтерська звітність забезпечує агрегування, систематизацію та

фільтрацію облікових даних. У ній відображаються тільки найнеобхідніші показники, що свідчать про діяльність кредитної організації. Усі звітні показники, представлені в бухгалтерській звітності, систематизовані, що значною мірою полегшує їх використання.

Крім того, кредитні організації формують звітність згідно з МСФЗ. «Вміст цієї звітності відповідає вимозі «МСФЗ (IAS) 1 «Подання фінансової звітності»: звіт про фінансовий стан; звіт про прибутки або збитки та інший сукупний дохід; звіт про зміни у власному капіталі; звіт про рух грошових коштів; примітки до фінансової звітності». Банківські групи складають консолідовану фінансову звітність щодо діяльності всієї групи компаній». При її складанні керуються МСФЗ (IFRS) 10 «Консолідована фінансова звітність».

У межах даного дослідження розглядатиметься методика аудиту ефективності та аналізу ризиків кредитних організацій на основі фінансової звітності, складеної за вітчизняними стандартами.

З метою аналізу ризиків кредитних організацій у процесі проведення аудиту ефективності необхідно використовувати аналітичні інформаційні джерела, зокрема звітність про внутрішні процедури оцінки достатності капіталу (далі – ВПОДК) [9].

Структуру звітності, що складається в результаті проведення ВПОДК, подано на рисунку 1.

Для здійснення управління ризиками в кредитних організаціях необхідне формування крім стратегії управління ризиками та капіталом також інших процедур, представлених на рисунку 2.

Усі процедури, які формуються в процесі здійснення управління ризиками, необхідно базувати на розробленій стратегії з розвитку кредитної організації. Вона обумовлює серед іншого напрями майбутнього розвитку організації, планові обсяги здійснюваних операцій, підсумковий рівень капіталу за планом і рівень його достатності.

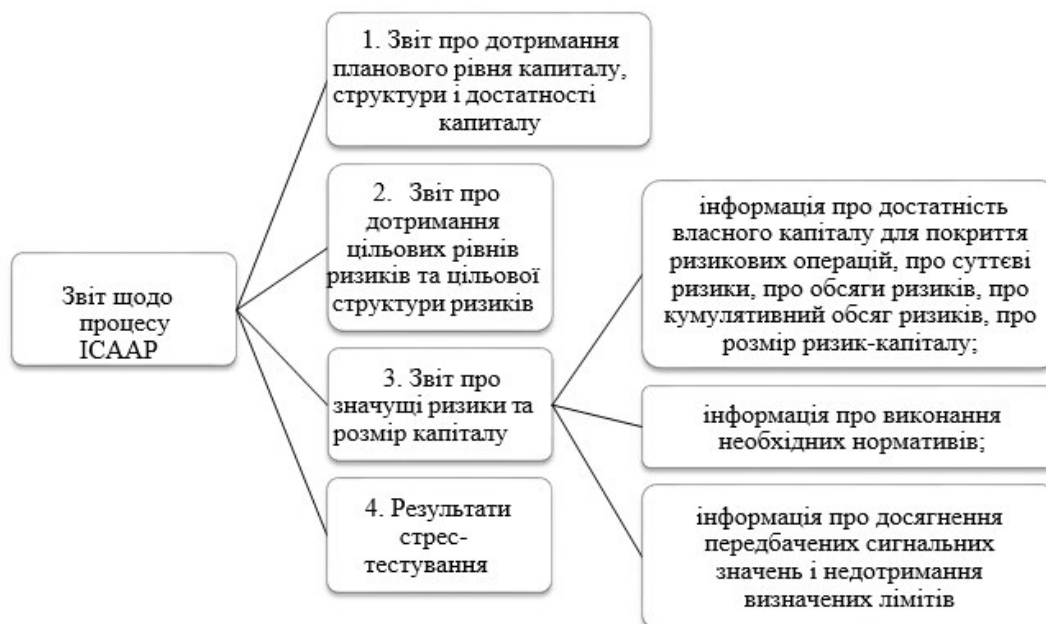

Рис. 1. Структура і склад звітності ВПОДК кредитної організації, що використовується з метою аналізу ризиків
Джерело: складено авторами за даними [8].

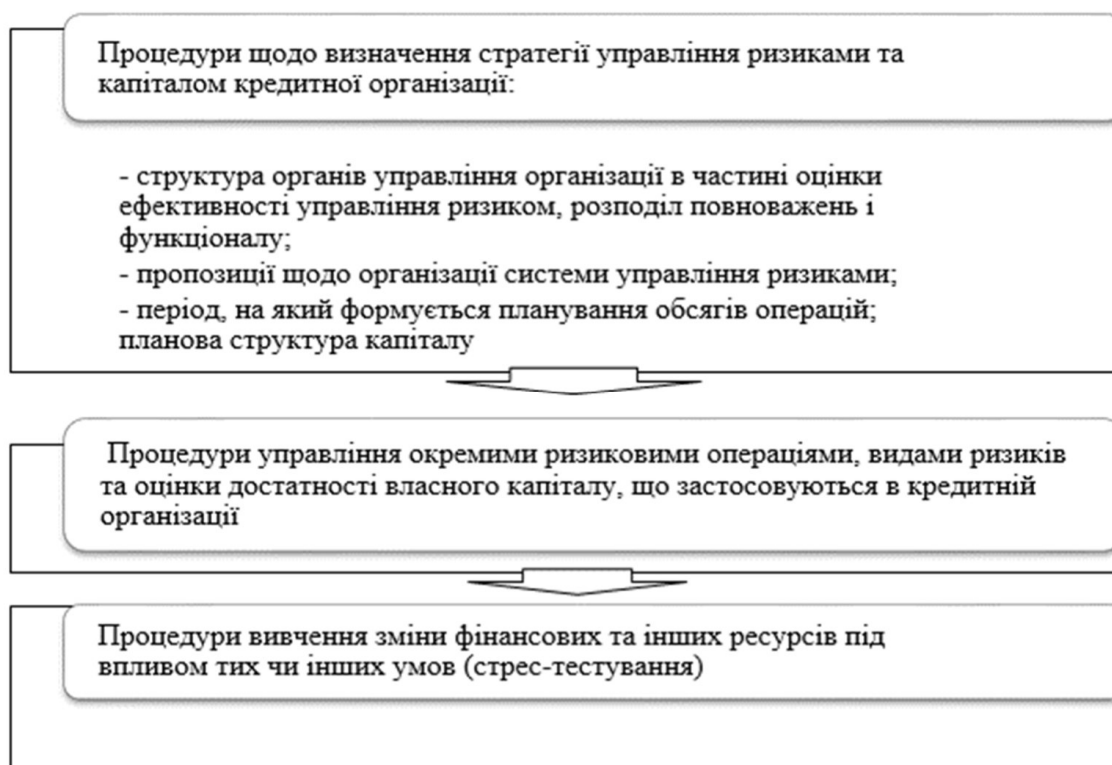

Рис. 2. Процедури, що застосовуються для здійснення управління ризиками в кредитних організаціях
Джерело: складено авторами за даними [3] [8].

Висновки. Таким чином, сукупність інформаційних джерел аудиту ефективності діяльності та аналізу ризиків кредитних

організацій можна, на наш погляд, поділити на відповідні групи: нормативно-правові інформаційні джерела, що формуються в рамках законодавчих і нормативних актів, які стосуються діяльності економічного суб'єкта; нормативно-планові інформаційні джерела, які затверджуються у кредитній організації та спрямовані на розуміння й оцінювання контрольного середовища та управління ризиками; облікові джерела інформації, які містять інформацію про фінансову звітність кредитної організації.

Фінансова звітність кредитної організації складається за вітчизняними і за міжнародними нормами, узагальнює і подає інформацію про її діяльність у вигляді певного набору звітних форм і звітних показників.

Незважаючи на різноманітність існуючих форм звітності, найбільший інтерес становить річна звітність кредитної організації, яка використовується як база для оцінювання ефективності діяльності. Крім того, з метою аналізу ризиків кредитних організацій у процесі проведення аудиту ефективності необхідно використовувати аналітичні джерела, зокрема звітність ВПОДК.

1. Барановський О., Лагно А. Природа фінансової безпеки банківської системи. *Світ фінансів*. 2022. № 3 (72). С. 141–155.
2. Кулиняк І. Я., Прокопишин-Рашкевич Л. М., Бородавко А. П. Оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Економіка*. 2019. № 12. С. 113–118.
3. Лелеко Т. Ю. Ризик втрати фінансової стійкості та його місце в класифікації ризиків. *Теоретичні та практичні аспекти соціально-економічних наукових досліджень*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 30 жовтня 2020 р). Київ: Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С. 109–111.
4. Журибіда Н. Р., Копилук О. І. Комплексний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки банків України. *Регіональна економіка*. 2020. № 1. С. 92–99.
5. Гребенюк Н. О. Фінансова безпека банків: система розпізнання загроз та усунення ризиків. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Сер. Економічна*. 2016. Вип. 91. С. 53–64.
6. Дячек С. М., Виговський В. Г. Система внутрішньобанківського контролю як напрям попередження появи проблемних кредитів у банках. *Вісник ЖДТУ*. 2019. Вип. 1 (87). С. 197–202.
7. Кравченко О. І., Кравченко Л. В. Аудит ефективності підприємств: методологія та сучасні виклики. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. Економіка, агробізнес, право*. 2019. № 296. С. 82–89.
8. Мельниченко І. В., Дрозда І. С. Аудит ефективності управління: недоліки та переваги застосування. *Економічна наука сьогодення*. 2018. № 2. С. 84–88.
9. Таратута Л. В. Письмові запевнення істотних учасників небанківських фінансових установ як об'єкт незалежного аудиту наявності власних коштів, джерел їх формування та оцінки фінансового стану і платоспроможності. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем*: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, 17 листопада 2022 р. Кропивницький: ЦНТУ, 2022. С. 271–273.

REFERENCES:

1. Baranovskyi O., Lahno A. Pryroda finansovoi bezpeky bankivskoi systemy. *Svit finansiv*. 2022. № 3 (72). S. 141–155.
2. Kulyniak I. Ya., Prokopyshyn-Rashkevych L. M., Borodavko A. P. Otsiniuvannia rivnia finansovoi bezpeky komertsiinykh bankiv Ukrainy. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Ser. Ekonomika*. 2019. № 12. S. 113–118.
3. Leleko T. Yu. Ryzyk vtraty finansovoi stiikosti ta yoho mistse v klasyfikatsii ryzkyv. *Teoretychni ta praktychni aspekty sotsialno-ekonomichnykh naukovykh doslidzen* : materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Kyiv, 30 zhovtnia 2020 r). Kyiv : Skhidnoievropeyskyi tsentr naukovykh doslidzen, 2020. S. 109–111.
4. Zhurybida N. R., Kopyliuk O. I. Kompleksnyi pidkhid do otsiniuvannia rivnia ekonomichnoi bezpeky bankiv Ukrainy. *Rehionalna ekonomika*. 2020. № 1. S. 92–99.
5. Hrebeniuk N. O. Finansova bezpeka bankiv: systema rozpoznavannia zahroz ta usunennia ryzkyv. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Ser. Ekonomichna*. 2016. Vyp. 91. S. 53–64.
6. Diachek S. M., Vyhovskyi V. H. Systema vnutrishnobankivskoho kontroliu yak napriam poperedzhennia poiavy problemnykh kredytiv u bankakh. *Visnyk ZhDTU*. 2019. Vyp. 1 (87). S. 197–202.
7. Kravchenko O. I., Kravchenko L. V. Audyt efektyvnosti pidpriemstv: metodolohiia ta suchasni vyklyky. *Naukovi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Ser. Ekonomika, ahrobiznes, pravo*. 2019. № 296. S. 82–89.
8. Melnychenko I. V., Drozda I. S. Audyt efektyvnosti upravlinnia: nedoliky ta perevahy zastosuvannia. *Ekonomichna nauka sohodennia*. 2018. № 2. S. 84–88.
9. Taratuta L. V. Pysmovi zapevnenia istotnykh uchasnykh nebankivskykh finansovykh ustanov yak ob'ekt nezalezhnogo audytu naiavnosti vlasnykh koshtiv, dzherel yikh formuvannia ta otsinky finansovoho stanu i platospromozhnosti. *Rozvytok obliku, audytu ta opodatkovannia v umovakh innovatsiinoi transformatsii sotsialno-ekonomichnykh system* : materialy X Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 17 lystopada 2022 r. Kropyvnytskyi : TsNTU, 2022. S. 271–273.

Nesterenko S. S. [1; ORCID ID: 0000-0001-9090-3470],

Doctor of Economics, Professor,

Reinska V. B. [2; ORCID ID: 0000-0001-6161-7344],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,

Beseda Yu. O. [1; ORCID ID: 0009-0007-9927-3170],

Master

¹Open International University of Human Development «Ukraine»

²National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

INFORMATION SUPPORT SYSTEM FOR PERFORMANCE AUDIT AND RISK ANALYSIS OF CREDIT INSTITUTIONS

This article is devoted to the analysis and audit of the performance of credit institutions and the role of various sources of information in this process. The authors examine external and internal sources of information used for audit and risk analysis in the banking sector.

The article identifies five groups of information sources: regulatory, regulatory and planning, accounting, analytical and non-accounting. Regulatory and legal sources include official documents that regulate the activities of economic entities, such as codes, regulations and audit standards. Regulatory and planning sources include all types of plans and internal standards of credit institutions.

Accounting sources of information include accounting, management, tax and statistical data used to prepare and audit financial statements of credit institutions. The authors note that these data are key for performance evaluation and risk analysis.

The article also discusses analytical information sources, such as analytical reports and reviews on the compliance of credit institutions. Off-accounting sources include commercial legal acts, contracts and court decisions.

Particular attention is paid to the financial statements of credit institutions as the main source of information for analysing their activities. It is noted that financial statements provide information on changes in financial position, property, risks and performance. According to accounting standards, each credit institution is required to prepare annual financial statements.

Summarising, the article identifies the importance of various sources of information in the audit and analysis of the efficiency of credit institutions and points out their key role in the process of making management decisions.

Keywords: performance audit; information support; risk analysis; credit institutions.

Отримано: 01 грудня 2023 року
Прорецензовано: 06 грудня 2023 року
Прийнято до друку: 29 грудня 2023 року